

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 18^{ης} ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1951

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΑΡΙΔΑΚΗ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

ΘΑΝΑΤΟΙ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΩΝ

‘Ο *Πρόεδρος* ἀγγέλλων τοὺς ἐπισυμβάντας θανάτους α’) τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως τῆς Ἀκαδημίας *Γεωργίου Π. Οἰκονόμου*, β’) *Στυλιανοῦ Σεφεριάδη*, καὶ γ’) τοῦ ἀντεπιστέλλοντος μέλους *Paul Koschaker*, ὁμιλεῖ, ὡς κατωτέρω περὶ τῆς δράσεως τοῦ Γ. Οἰκονόμου ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τὰς ὁποίας οὗτος προσέφερεν εἰς τὸ Ἰδρυμα καὶ ἐξαίρει τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ ἐκλιπόντος ἐπιστήμονος καὶ ἐπιφανοῦς μέλους τῆς Ἀκαδημίας. Ἐν συνεχείᾳ δὲ ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἔργου τῶν Στυλ. Σεφεριάδη καὶ P. Koschaker.

Ἐπαναλαμβάνομεν τὰς ἐργασίας μας, κύριοι συνάδελφοι, μετὰ τὰς θερινὰς διακοπὰς, χωρὶς νὰ ἔχωμεν ἐν μέσῳ ἡμῶν τὴν χαρακτηριστικὴν μορφήν τοῦ *Γεωργίου Οἰκονόμου*. Ὁ θάνατός του, πρόωρος καὶ ἀπροσδόκητος, μᾶς ἐλύπησεν ὅλους βαθύτατα. Ἐκλαύσαμεν τὸν ἄνθρωπον, ἐκλαύσαμεν τὸν συνάδελφον καὶ τὸν φίλον, ἡ δὲ Ἀκαδημία ἐθρήνησε τὸν Γενικὸν αὐτῆς Γραμματέα.

Ἡ καθόδός του ἐκ τῶν ἀρκαδικῶν ὁρέων διεκρίνεται ἀμέσως εἰς τὰ ἔντονα χαρακτηριστικά, ἐνῶ εἰς τοὺς τρόπους του ἐνεφανίζετο ἀμέσως ὁ εὐγενὴς καὶ ὁ gentleman.

Ἀπὸ τοῦ 1934 διατελὼν Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας συνεδέθη τόσον στενῶς μὲ τὴν ζωὴν της, ὥστε δὲν ἦτο δυνατόν νὰ συλλάβωμεν τὴν ἐννοίαν τῆς Ἀκαδημίας χωρὶς τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ Γεωργίου Οἰκονόμου. Τὸ ἀξίωμα τοῦτο τοῦ ἐπήγαινε κατ’ ἐξοχὴν ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος εἶχεν ὅλας τὰς ιδιότητας διὰ νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς ἐκ τοῦ ἀξιώματος ὑποχρεώσεις. Ἐνεκα τούτου ἀκριβῶς, ἡ ἐκτέλεσις τῶν μὲ τὸ ἀξίωμα τοῦτο συνδεομένων καθηκόντων, ἀπε-

τέλεσε, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, τὴν ἀποκλειστικὴν σχεδὸν ἀσχολίαν του. Ἐξέπληρου δὲ ταῦτα, οὐχὶ ἀπλῶς μὲ εὐσυνειδησίαν, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀγάπην. Πρὸς μὲν τοὺς συναδέλφους οὐδέποτε ἀπέλειπε τὸ μειδίαμα, πρὸς δὲ τὸ ὑπαλληλικὸν προσωπικὸν δὲν ἐνεφανίζετο ὁ ψυχρὸς προϋστάμενος, ἀλλὰ ὁ στοργικὸς καὶ ἐπικηρὸς πατήρ.

Τὸ ἐφόδιον τῆς γλωσσομαθείας κατέδειξεν ὁ Γεώργιος Οἰκονόμος, ὅτι εἶναι ἀπαραίτητον ὅχι μόνον διὰ νὰ ἐξυπηρετῇται ἡ Ἀκαδημία εἰς τὰς μετὰ τῶν ἀλλοδαπῶν ἐπιστημονικῶν σωματείων σχέσεις, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν κοινωνικὴν, τὴν «κοσμικὴν» ἂν θέλετε, ἐμφάνισιν τῆς Ἀκαδημίας.

Αἱ ἐκθέσεις περὶ τῶν πεπραγμένων τῆς Ἀκαδημίας, συντασσόμεναι ὑπὸ τοῦ ἰδίου, ἀριστοτεχνήματα εἰς μορφήν καὶ πλούσιαι εἰς οὐσίαν, μᾶς εἶναι τόσον νωπαί, ὅπως τὰς ἡκούομεν νὰ τὰς ἀναγινώσκῃ κατὰ τὰς πανηγυρικὰς συνεδρίας, ὥστε περιττεύει καὶ ἐκ μέρους μου χαρακτηρισμὸς αὐτῶν. Τοῦτο μόνον θέλω νὰ σημειώσω ὅτι αἱ ἐκθέσεις αὗται ἀποτελοῦν τὴν καλυτέραν ἀπόδειξιν περὶ τῆς ἀξίας ἣν ἔχει διὰ τὸν ἄνθρωπον ἡ κλασσικὴ παιδεία.

Κατὰ τοὺς ἀπαισίους χρόνους τῆς κατοχῆς, τοῦ Κράτους μόνον *de jure* ὑφιστασθέντος, οἱ κατὰ διαφόρους τρόπους ταλαιπωρούμενοι ἄθροοι ἀνήρχοντο τὰς κλίμακας τῆς Ἀκαδημίας, ἄλλοι μὲν διὰ νὰ ἐκθέσουν τὰς αὐθαιρεσίας τῶν ἀρχῶν κατοχῆς, ἄλλοι δὲ μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ ἀντλήσουν παρηγορίαν καὶ ἐγκαρτέρησιν. Καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο κατεδείχθη ἡ ἀξία τοῦ Οἰκονόμου, ὡς Γενικοῦ Γραμματέως, παραστατοῦντος τοὺς ἐπὶ κατοχῆς Προέδρους. Τί ἡδύνατο νὰ πράξῃ ἡ Ἀκαδημία κατὰ τῆς βίας; Οὐδέν. Καὶ ἐν τούτοις ὁ Οἰκονόμος καὶ οἱ ἐπὶ κατοχῆς Πρόεδροι, τοὺς ἐξ ὅλων τῶν κοινωνικῶν στρωμάτων προσερχομένους ἐξώπλιζον μὲ τὸ ἰσχυρότερον ὅπλον οἷον εἶναι ἡ ἰδέα τοῦ δικαίου καὶ ἡ πίστις ἐπὶ τὴν τελικὴν αὐτοῦ ἐπικράτησιν.

Ἡ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ δρασίς τοῦ Γεωργίου Οἰκονόμου, ὡς Γενικοῦ Γραμματέως, προβάλλεται ἄνευ διακοπῆς ἀπὸ τοῦ 1934, ἥτοι εἰς τὰ τρία τέταρτα τῆς μέχρι τοῦδε ζωῆς τοῦ νεαροῦ ἡμῶν Ἰδρύματος. Συναισθανόμενος τὸ μέγεθος τῆς εἰς αὐτὸν ἀνατιθεμένης καὶ συνεχῶς ἀνανεουμένης ἐντολῆς, ἐξεπλήρωνεν εὐσυνειδήτως τὰ καθήκοντά του ἐργαζόμενος μὲ ζῆλον ἀμείωτον, χειριζόμενος μετὰ περισκέψεως τὰς ὑποθέσεις τῆς Ἀκαδημίας, δεικνύων τὴν χαρακτηριστικὴν ἐκείνην προσήνειαν καὶ πραότητα πρὸς συναδέλφους καὶ ὑφισταμένους, τῶν ὁποίων οὐδένα οὐδέποτε ἐλύπησε.

Τὴν στοργὴν καὶ τὴν ἀφοσίωσιν τὴν ὁποίαν ἔδειξε πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν ζῶν, ἠθέλησεν ὁ Γεώργιος Οἰκονόμος νὰ *διαωνίσῃ* καὶ μετὰ θάνατον διὰ τῆς διαθήκης του, διὰ τῆς ὁποίας καταλείπει ὁλόκληρον τὴν περιουσίαν του εἰς τὴν

Ἀκαδημίαν. Μετ' ὀλίγον ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ συνεδρίᾳ τῆς ἐσπέρας ταύτης ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν κατὰ πρότασιν τῆς Συγκλήτου μέλλει ν' ἀνακηρύξῃ τὸν Γεώργιον Οἰκονόμον εὐεργέτην αὐτῆς. Ἀλλ' ἐπιθυμῶ καὶ κατὰ τὴν δημοσίαν ταύτην συνεδρίαν νὰ διακηρύξω ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης ὅτι ἡ πρὸς τὸν Γεώργιον Οἰκονόμον εὐγνωμοσύνη τῆς Ἀκαδημίας διὰ τε τὰς ἐν ζωῇ ὑπηρεσίας του καὶ τὰς μετὰ θάνατον δωρεὰς πρὸς αὐτὴν δὲν θὰ ἀναγραφῇ μόνον εἰς τὰς δέλτους, ἀλλὰ θὰ χαραχθῇ ἀνεξάλειπτος εἰς τὴν καρδίαν αὐτῆς, ὅπως καὶ ἡ μνήμη αὐτοῦ θὰ μείνῃ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν προσφιλὴς καὶ αἰωνία.

Ὁ θάνατος ἔπληξε τὴν Ἀκαδημίαν καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ *Στυλιανοῦ Σεφεριάδου*. Γεννηθεὶς οὗτος εἰς τὴν Σμύρνην καὶ ἐκεῖ λαβὼν τὴν ἐγκύκλιον παιδείαν μετέβη κατόπιν εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Aix, γενόμενος εἴτα docteur τῆς ἐν Παρισίοις Νομικῆς Σχολῆς ὑποστηρίξας thèse θέμα ἔχουσαν τὴν περίφημον ἔριδα περὶ τὴν ἔννοιαν ἣν ἔχει ἡ ἐν ἄρθρῳ 1135 τοῦ Code Civil διάταξις καθ' ἣν L'obligation sans cause . . . ne peut avoir aucun effet.

Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Σμύρνην ἐδικηγόρησεν ἐνώπιον τῶν ἐκεῖ Προξενικῶν Δικαστηρίων. Καλλιεργῶν συνάμα τὴν ἐπιστήμην, συνέγραψεν ἀξιολόγους πραγματείας, ὅπως ἡ περὶ χρηματιστηριακῶν παιγνίων ἀπὸ ἀπόψεως ἰδιωτικοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἡ περὶ boycottage, ὡς καὶ ἡ ἐκτενὴς μελέτη περὶ τοῦ Régime immobilière en Turquie, au point de vue de droit international.

Τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν ἐξηκολούθησε καὶ μετὰ τὴν ἐγκατάστασίν του εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐπεξεργασθεὶς ἐπίκαιρα θέματα οἷα ὑπῆρξαν τὸ κατὰ τοὺς βαλκανικοὺς πολέμους λειτουργήσαν Δικαστήριον Λειῶν (συλοδικεῖον κατὰ τὸν ὑπ' αὐτοῦ δημιουργηθέντα ὅρον), ὡς καὶ τὸ ὅξυ τότε καὶ φλέγον ζήτημα τὸ προκύψαν ἐκ τῆς συλλήψεως ὑπὸ τῆς Entente τῶν ἐν Ἑλλάδι Προξένων τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Γερμανίας.

Τὸ 1919 ἐξελέγη Ἑκτακτος καὶ τὸ 1920 διωρίσθη Τακτικὸς καθηγητὴς τοῦ Δημοσίου Διεθνοῦς Δικαίου εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν. Εἰς τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ ἀφιερώθη μὲ ἀφοσίωσιν. Καρπὸς τῆς διδασκαλίας ταύτης ὑπῆρξαν δύο ὀγκῶδεις τόμοι ὑπὸ τὸν μετριόφρονα τίτλον «Μαθήματα δημοσίου διεθνοῦς δικαίου», οἵτινες ἐκδοθέντες εἰς πρώτην ἔκδοσιν τὸ 1928 καὶ εἰς δευτέραν τὸ 1937, ἀποτελοῦν σημαντικὴν συμβολὴν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐπιστήμην τοῦ διεθνοῦς δικαίου.

Ὁ Σεφεριάδης ἐδίδαξε καὶ εἰς τὴν ἐν Χάγῃ, οὕτω λεγομένην, Ἀκαδημίαν τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου. Λαμβάνων ἀφορμὴν ἐκ τῆς προσφάτου συμβάσεως περὶ

ἀνταλλαγῆς τῶν ἑλληνοτουρκικῶν πληθυσμῶν, τῆς ὁποίας ἦτο καὶ ἐκεῖνος θυμᾶ, διεπραγματεύθη ἐνώπιον τοῦ ἐν Χάγῃ Διεθνοῦς ἀκροατηρίου τὸ θέμα τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν μετὰ δεξιотεχνίας παρακολουθήσας αὐτὸ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Εἰς τὴν αὐτὴν ἐν Χάγῃ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου ἐδίδαξε Γενικὰς Ἀρχὰς τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου τῆς εἰρήνης ὥς καὶ τὸ ζήτημα, ἐὰν ὑποκείμενα τῶν κανόνων τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου παραλλήλως πρὸς τὰς Πολιτείας εἶναι καὶ οἱ ἰδιῶται.

Ἐκ τῶν λοιπῶν ἐργασιῶν τοῦ Σεφεριάδου πρόπει νὰ ἐξαρθοῦν: 1) Ἡ ἐν ἔτει 1906 δημοσιευθεῖσα μελέτη περὶ τοῦ ἐπωνύμου ἄρχοντος τῶν Ἀρχαίων Ἀθηνῶν. 2) Ἡ μελέτη περὶ τοῦ πῶς τίθεται ἀπὸ τῆς ἀπόψεως διεθνοῦς δικαίου τὸ ζήτημα ἐπαναπατριμοῦ τῶν εἰς τὸ Βρετανικὸν Μουσεῖον Ἑλγινείων μαρμάρων, ἀνακοινωθείσα εἰς τὴν ἐν Παρισίοις Académie des Sciences morales et politiques. 3) Ἡ μελέτη περὶ οὐδετερότητος κατὰ τὸ Ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν δίκαιον ἀναπτυχθεῖσα εἰς μαθήματα δοθέντα εἰς τὴν ἐν Παρισίοις Νομικὴν Σχολήν. 4) Ἡ μελέτη περὶ τῆς μεταξὺ Ἰουστινιανοῦ καὶ Περσίας συναφθείσης συνθήκης παροπλισμοῦ, ἀνακοινωθείσα τὸ 1937 εἰς τὴν ἡμετέραν Ἀκαδημίαν καὶ 5) ἡ μελέτη περὶ διεθνοῦς ἐθίμου.

Τὸ Institut de droit international ἐδέχθη αὐτὸν ὥς ἐταῖρον καὶ εἴτα ὥς τακτικὸν μέλος.

Ὁ Σεφεριάδης δὲν ἦτο μόνον ὁ ξηρὸς ἐπιστήμων· ὑπῆρξε καὶ ὁ δροσερὸς ποιητής. Εἰς τὴν ἰδιοσυγκρασίαν του, ποία διάθεσις ἦτο ἡ ἰσχυροτέρα, ἡ ἐπιστημονικὴ ἢ ἡ καλλιτεχνικὴ δὲν δύναμαι νὰ γνωρίζω. Μετέφρασεν ἀρχαιοτέρων ποιήματα τοῦ Βύρωνος, ἡ δὲ τελευταία συλλογὴ ποιημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀπὸ τὸ συρτάρι μου» ἀποδίδει ὅλην τὴν νοσταλγίαν του πρὸς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἰωνίας τὰς ὁποίας κατεδικάσθη νὰ μὴ ἐπανίδῃ.

Καὶ δὲν ἐπανεῖδε μὲν τὴν Ἰωνίαν, ἡ Μοῖρα ὅμως τοῦ ἐπεφύλαξε τὴν τύχην νὰ κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς εὐρισκόμενος εἰς τὴν χώραν ὅπου ἐσπούδασεν, ὅπου ἐπέρασε τὴν νεότητά του, καὶ ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐπῆρε τὴν λεπτότητα καὶ τὴν χάριν, αἱ ὁποῖαι τὸν διέκριναν εἰς τὰς καθημερινὰς συναναστροφάς του.

Τὸν *Παῦλον Koschaker*, μέλος τῆς Ἀκαδημίας ἀντεπιστέλλον, κατέλαβεν ὁ θάνατος αἰφνιδίως, εἰς τὴν Βασιλείαν τῆς Ἑλβετίας, ὅπου μετέβη διὰ νὰ δαΐξῃ μετὰ πρόσκλησιν τοῦ ἐκεῖ Πανεπιστημίου.

Ἐγεννήθη τὸ 1879 εἰς τὸ Klagenfurt τῆς Αὐστρίας. Ἐσπούδασεν Μαθηματικὰ καὶ εἴτα Νομικὰ εἰς τὰ Πανεπιστήμια τοῦ Graz καὶ τῆς Λειψίας μαθητεύσας παρὰ τῷ Λουδοβίκῳ Mitteis. Διετέλεσε καθηγητὴς εἰς τὰ Πανε-

πιστήμια τοῦ Innsbruck, τῆς Πράγας, τῆς Φραγκφούρτης καὶ τῆς Λειψίας.

Ἀφ' ἧς διωρίσθη καθηγητὴς εἰς τὸ γερμανικὸν Πανεπιστήμιον τῆς Πράγας ἐπεδόθη εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ ἑλληνικοῦ δικαίου, ἰδίᾳ ὅπως τοῦτο ἀπεκαλύπτετο ἐκ τῶν παπύρων. Ἐρευνῶν τὸ ἑλληνικὸν δίκαιον ἐπέισθη καὶ περὶ τῆς ἀξίας ἣν ἔχει διὰ τὴν γνῶσιν αὐτοῦ ὥς καὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου, ἡ ἔρευνα τοῦ δικαίου τῶν ἀνατολικῶν λαῶν καὶ ἰδίᾳ ἡ ἔρευνα τοῦ βαβυλωνιακοῦ καὶ ἀσσυριακοῦ δικαίου. Τὸ ἔργον του *Babylonisch-assyrisches Bürgschaftsrecht*, δημοσιευθὲν κατὰ σύμπτωσιν συγχρόνως μὲ τὰ περὶ τοῦ αὐτοῦ θεσμοῦ ἔργα τοῦ Ἰωσήφ Partsch καὶ Δημητρίου Παππούλια, ἀποδεικνύει ὅτι, ὅπως εἰς τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικόν, οὕτω καὶ εἰς τὸ βαβυλωνιακὸν δίκαιον, ἡ ἐνοχὴ ἀποτελεῖτο ἐκ δύο στοιχείων τοῦ *χρέους* καὶ τοῦ *δεσμοῦ*, *debitum* καὶ *obligatio*, ὅτι δὲ πρὸς ἐδραΐωσιν τῆς *obligatio* παρείχοντο ἐγγυηταί, ἡ μορφή τῆς δεσμεύσεως τῶν ὁποίων ἀπέτέλεσε τὴν πρώτην ἐμφάνισιν τοῦ θεσμοῦ τῆς ἐγγύης, τῆς ἐγγυήσεως. Τοιουτοτρόπως ὅτι εἶπεν ὁ Gierke ὅτι κρατεῖ εἰς τὸ ἀρχαῖον γερμανικὸν δίκαιον, ἐπαληθεύεται ὅτι κρατεῖ καὶ εἰς τὰ ἀνατολικά δίκαια. Μέχρι τοῦ 1922 διὰ σειρᾶς ὅλης μονογραφιῶν ἐρευνᾷ τοὺς θεσμοὺς τοῦ βαβυλωνιακοῦ καὶ τοῦ ἀσσυριακοῦ δικαίου, χωρὶς ὅμως νὰ παραμελῇ ὁ Koschaker τὸ ρωμαϊκὸν καὶ τὸ ἑλληνικὸν δίκαιον.

Θιασώτης κατ' ἀρχὰς τῆς παρεμβληματικῆς μεθόδου, γίνεται κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους συντηρητικὸς, ἀντιληφθεὶς ὅτι ἡ κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην κριτικὴ τῶν ἰουστινιανείων κειμένων, δυνατόν νὰ τέρπῃ τὸν ἐρευνητὴν, ἀλλὰ δὲν εἶναι καὶ ἡ προωθοῦσα τὴν διάγνωσιν περὶ τοῦ τι παρέλαβεν ἄθικτιον καὶ τι ἔθιξεν ὁ Ἰουστινιανός. Ἀντιλαμβάνεται συγχρόνως ὅτι ἡ σημειουμένη ἔντονος ἀποστροφή πρὸς τὴν ἔρευναν τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι αἱ πηγαὶ αὐτοῦ ἐξετάζονται αὐταὶ καθ' ἑαυτάς, καὶ οὐχὶ ἐν συναρτήσει πρὸς τὸ ζωντανόν, τὸ σύγχρονον δίκαιον. Καὶ διὰ νὰ ὑπερνικηθῇ ἡ κρίσις ἣν διήρχετο καὶ διέρχεται ἡ ἐπιστήμη τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου, μία μέθοδος ὑπάρχει κατὰ τὸν Koschaker, ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξις τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου νὰ διδάσκεται κατὰ φορὰν ἀντίστροφον ἐκείνης, ἣτις ἐκράτει καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ κρατῇ. Ἀντὶ δηλ., ὅπως πράττει ἡ κρατοῦσα μέθοδος, νὰ ἐρευνῶμεν ἢ καὶ νὰ ἀναπτύσσωμεν ἀπὸ τῆς ἕδρας τοὺς θεσμοὺς τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου ἀρχόμενοι ἀπὸ τῆς πρώτης των ἐμφανίσεως καὶ καταλήγοντες εἰς τὴν σημερινήν των διαμόρφωσιν, πρέπει νὰ πράττωμεν τὸ ἀντίθετον, νὰ ἐρευνῶμεν δεδομένον θεσμόν, ὅπως ἐμφανίζεται εἰς τὴν σύγχρονον ζωὴν καὶ χειραγωγοῦντες τὸν ἀναγνώστην ἢ τὸν ἀκροατὴν νὰ τὸν φέρωμεν πρὸς τὰ ὀπίσω εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους καθ' οὓς τὸ πρῶτον ἐνεφανίσθη ὁ θεσμός. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ μέθοδος αὕτη, ἀνεξαορτήτως τοῦ Koschaker, διετυπώθη καὶ ἀπὸ τὸν

βέλγον Appleton. Ἐφαρμογὴν τῆς μεθόδου ἐπεχείρησεν ὁ Koschaker εἰς τὴν ἐν ἔτει 1940 ἰταλιστὶ δημοσιευθεῖσαν μελέτην *L'alienazione della cosa legata*. Ὁ δ' ἔχων τὴν τιμὴν νὰ ὀμιλῇ, ἐφήρμοσεν τὴν μέθοδον ταύτην, ὅταν κατὰ τὰ ἔτη 1932-1939 ἀναπληρῶν τὸν ἀείμνηστον καθηγητὴν Παπούλιαν, ἐδίδασκεν ἱστορίαν καὶ εἰσηγήσεις τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου καὶ πρέπει νὰ ὁμολογήσω ὅτι ὁ πρωτοετῆς φοιτητὴς καλύτερον ἀντιλαμβάνεται θεσμὸν τινα, ἐὰν ἡ ἀνάπτυξις γίνῃ ἐκ τοῦ συγχρόνου δικαίου ἀναδρομικῶς πρὸς τὸ καθαρὸν ρωμαϊκὸν δίκαιον.

Ἄλλ' ἐνῷ τοιαῦτα διδάσκει καὶ ἐφαρμόζει ὁ Koschaker διὰ τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον, δὲν λησμονεῖ ὅτι μετὰ τὸ ρωμαϊκὸν καὶ τῶν ἀνατολικῶν δικαίων μεσολαβεῖ τὸ ἑλληνικὸν δίκαιον, τὸ ὁποῖον εἴτε ἐπιδρῶν ἀμέσως ἐπὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ εἴτε ἀποτελεῖ τὴν δίοδον διὰ τῆς ὁποίας θεσμοὶ τῶν ἀνατολικῶν δικαίων ἀνακεκαθαρμένοι καὶ μὲ ἑλληνικὴν σφραγίδα εἰσέρχονται εἰς τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον. Εἰς κλασσικὴν μονογραφίαν τοῦ *Über einige griechische Rechtsurkunden aus den östlichen Randgebieten des Hellenismus*, ἀνακοινωθεῖσαν εἰς τὴν Σαξωνικὴν Ἀκαδημίαν τὸ 1931, ἀποδεικνύει ὅτι εἰς τὴν Ἀνατολήν, μετὰ τὴν κατάκτησιν ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου θεσμοὶ ἑλληνικοὶ ἀφ' ἑνὸς καὶ θεσμοὶ ἀνατολικοὶ ἀφ' ἑτέρου ἐπροχώρουν μὲν παραλλήλως ἐξελισσόμενοι, ἀλλ' ἡ ἐπαφὴ τῶν δικαίων ἑλληνικοῦ καὶ ἀνατολικοῦ συντέλειεν ὥστε τὸ ἑλληνικὸν δίκαιον ν' ἀπορροφήσῃ τὸν παράλληλον ἀνατολικὸν θεσμὸν καὶ νὰ τὸν διαμορφώσῃ συμφώνως πρὸς τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι, τὸν εἰς αὐτὸ τὸ ἑλληνικὸν δίκαιον ἰδιάζοντα. Τοῦ οὕτω διαμορφωθέντος ἐνιαίου ἑλληνοανατολικοῦ δικαίου δὲν ἠδυνήθη νὰ διασπάσῃ τὴν συνοχὴν ὁ ρωμαῖος κυρίαρχος. Ἀπ' ἐναντίας τὸ δίκαιον τοῦτο διέβρωσε τὸ ρωμαϊκὸν μέχρι σημείου, ὥστε εἰς τὰ ἰουστινιάνεια κείμενα μετὰ κόπου νὰ διακρίνεται τὸ καθαρὸν ρωμαϊκὸν δίκαιον, ἐνῷ ἐτέρωθεν θεσμοὶ τοῦ ἑλληνοανατολικοῦ δικαίου ὅχι μόνον διετηρήθησαν ἀκόμη καὶ μετὰ τὴν ἰουστινιάνειον κωδικοποίησιν, ἀλλὰ καὶ ἐπιζοῦν μέχρι σήμερον. Ἡ συμβολὴ αὕτη τοῦ Koschaker ἦνοιξε νέαν προοπτικὴν εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου.

Ὁ Koschaker δὲν ἦτο μόνον ὁ μέγας ἐπιστήμων, ἦτο ἔτι ὁ μὲ ἐδραίας πεπονηθεὶς ἄνθρωπος μὴ διστάζων νὰ τὰς ὑποστηρίξῃ καὶ ἔναντι παντὸς ἰσχυροῦ. Μετακληθεὶς εἰς τὸ Βερολῖνον, ὡς διάδοχος τοῦ Ἐρνέστου Rabel, ἐκδιωχθέντος ὑπὸ τῶν Χιτλερικῶν, ἀντετάχθη μετὰ σθένους εἰς τὰς μεθόδους τοῦ ναζιστικοῦ καθεστώτος. Οἱ ναζισταὶ κατήργησαν τὴν διδασκαλίαν τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου λέγοντες ὅτι τοῦτο εἶναι δημιούργημα σημιτῶν καταφυγόντων εἰς τὴν Ρώμην ἐκ τῶν Ἀνατολικῶν Ἑπαρχιῶν τοῦ ρωμαϊκοῦ Κράτους καὶ ὡς τοιοῦτο ἀποτελεῖ παράγοντα τῆς παγκοσμίου ὀλιστικῆς τάξεως (*der materialistischen Weltordnung*) καθὰ λέγεται αὐτολεξεῖ εἰς τὸ πρόγραμμα τοῦ ναζιστικοῦ κόμματος.

Ὁ Koschaker εἰς τὴν μελέτην του: «Ἡ κρίσις τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου καὶ ἡ ἐπιστήμη τοῦ δικαίου» ἐκαυτηρίασε μὲ παρορησίαν τὰς ἀντιλήψεις ταύτας, λέγων εἰς τὸν πρόλογον ὅτι ἀμύνεται τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου, διότι ἀπετέλεσε καὶ ἀποτελεῖ ἓνα τῶν σπουδαιοτέρων παραγόντων τῆς Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ δὲν ἐτόλμησαν μὲν νὰ θίξουν τὸν διδάσκαλον. Τοῦ ὑπέδειξαν ὅμως ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ Βερολῖνον. Πράγματι ἀπεσύρθη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Γοττίνης. Ἐκεῖ συνέγραψε τὸ τελευταῖον του βιβλίον «Ἡ Εὐρώπη καὶ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον», τὸ ὁποῖον, κατὰ τὴν γνώμην μου, ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ καλύτερα εὐαγγέλια τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἐνότητος καὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ιδέας.

Καταληφθεὶς ὑπὸ τοῦ ὀρίου τῆς ἡλικίας, ἀπεσύρθη εἰς τὴν ἐξοχὴν του ἔξω τοῦ Μονάχου. Ἐκεῖ τὸν εὗρον οἱ τοῦρκοι καὶ τὸν ἐκάλεσαν νὰ διδάξῃ εἰς τὴν Ἀγκυραν. Ἐπὶ διετίαν ἐδίδασκεν εἰς τὸ κέντρον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀκριβῶς ἐκεῖ ὅπου, κατὰ τὴν θεωρίαν του, τὸ ἑλληνικὸν δίκαιον μεταδίδον *Seine Denkformen* εἰς τὰ ἀνατολικά δίκαια, τὰ ἀνεχώνευε καὶ τὰ ἀπερρόφα.

Ἀγωνισθεὶς ὑπὲρ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ιδέας, ἐπέπρωτο ν' ἀποθάνῃ εἰς τὸ Κέντρον τῆς Εὐρώπης ὁραματιζόμενος εὐρωπαϊκὴν νεολαίαν ἐνθουσιωδῶς ἐρευνῶσαν τὸ ἑλληνικὸν καὶ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον.

ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑΤΑ

Ὁ *Γενικὸς Γραμματεὺς* ἀνακοινοῖ ὅτι ἡ Σύγκλητος ἀπεδέχθη τὴν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν ἐπαχθεῖσαν κληρονομίαν τοῦ *Γεωργίου Π. Οἰκονόμου* καὶ ἐν συνεννοίᾳ ἀναγινώσκει τὸ κείμενον τῆς διαθήκης.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΠΡΟΣΕΔΡΟΥ ΜΕΛΟΥΣ

ΙΑΤΡΙΚΗ. — Ἡ κατὰ τοῦ βιολογικοῦ πολέμου ἄμυνα, ὑπὸ *Ἑμμαν. Μανουσάκη* *.

Εἰσαγωγή.

Ὑπάρχουν τρεῖς μορφαὶ Βιολογικοῦ πολέμου, ἡ ἄμεσος, ἡ ἔμμεσος καὶ ἡ τοῦ ἔξ ὑπαιτιότητος ἡμῶν αὐτῶν προερχομένου.

Ἡ πρώτη συνίσταται εἰς τὴν δι' οἰομένηποτε μέσον ἀπροκάλυπτον μικροβιολογικὴν ἐπίθεσιν.

* *EMM. MANOUSSAKIS: La defense contre la guerre biologique.*